

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Miran Zore

Embargo ZN na izvoz in uvoz orožja v Jugoslavijo med letoma 1991 in 1996

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Miran Zore

Mentor: red. prof. dr. Marjan Malešič

Somentor: doc. dr. Uroš Svetec

Embargo ZN na izvoz in uvoz orožja v Jugoslavijo med letoma 1991 in 1996

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

*Iskrena hvala mentorju red. prof. dr. Marjanu Malešiču, somentorju, doc. dr. Urošu Svetetu,
za konstruktivno kritiko, nasvete in pripombe, družini in prijateljem pa za potrpežljivost in
vzpodbudo pri nastanku tega diplomskega dela.*

Miran Zore

Embargo ZN na uvoz in izvoz orožja v Jugoslavijo med letoma 1991 in 1996

V svojem diplomskem delu predstavljam vpeljavo in posledice embarga na izvoz in uvoz orožja v Jugoslavijo, ki so ga leta 1991 z resolucijo 713 vzpostavili Združeni narodi. Leta 1991, ko so od gospodarske krize prizadete jugoslovanske republike začele uresničevati svoje grožnje z izstopom iz federacije, je na območju Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ) kot odgovor na izrazite težnje srbskih nacionalistov po uresničenju stare ideje o Veliki Srbiji oziroma velikosrbski Jugoslaviji vzplamtela vojna. Gospodarska kriza, ki je Jugoslavijo pretresala vse od osemdesetih let, je na ta način prerasla v politično, reševanja le-te pa so se vpletene strani lotile z oboroženimi spopadi. Združeni narodi so aktivno posredovali že na samem začetku spopadov, leta 1991 in vpeljali embargo na izvoz in uvoz orožja, ki je zdržal kar pet let. A posebej učinkovit ni bil, saj je porušil razmerje med v spopad vpletenimi silami. Zvezna republika Jugoslavija (ZRJ) je na eni strani namreč podedovala bogato oborožitev Jugoslovanske ljudske armade (JLA), zato je embargo ni vidneje prizadel, Hrvaška ter Bosna in Hercegovina pa sta bili prepuščeni sami sebi.

Ključne besede: embargo, Združeni narodi, Jugoslavija, Resolucija 713.

United Nations Arms Embargo in former Jugoslavia

The main line in my diploma work are the consequences of arms embargo, which was established in 1991 by the United Nations (UN). In 1991, when the Yugoslav republics started to materialise threats of their federation departure, the war, which was a direct response to Serbian nationalism and his idea of Great Serbia, broke out. Economic crisis, which erupted in Yugoslavia in 1980, grew into political crisis. The republics saw military force as a most possible conflict solution. The United Nations actively started to intervene at the beginning of the conflict, UN enforced arms embargo in 1991, which lasted for five years. It wasn't very effective though, because arms embargo broke the balance between fighting republics. Federal Republic of Yugoslavia (FRY) inherited arms of Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRJ), therefore she wasn't much effected by the embargo. Bosnia and Hercegovina (BiH) and Croatia were, on the other side, left on their own.

Key words: Embargo, United Nations, Yugoslavia, Resolution 713.

KAZALO

1 UVOD	8
2 METODOLOŠKO - HIPOTETIČNI PRISTOP	10
3 EKONOMSKO BOJEVANJE	11
3.1 Oblike ekonomskega bojevanja.....	12
3.1.1 Ofenzivno ekonomsko bojevanje.....	13
3.1.2 Defenzivno ekonomsko bojevanje.....	13
4 RAZPAD SFRJ	16
5 EMBARGO ZN.....	19
5.1 Prve pobude za ukinitvev embarga.....	20
5.2 Gospodarski embargo	21
5.3 Orožarski posli pred embargom	22
5.4. Orožarski posli v času embarga.....	23
5.4.1 Hrvaška in Slovenija.....	23
5.4.2 Bosna in Hercegovina.....	24
5.4.3 Srbija in Črna gora.....	26
5.5 Odprava embarga.....	27
6 SKLEP.....	28
7 LITERATURA.....	31
PRILOGA A: Kronološki pregled dogodkov.....	35

KAZALO SLIK

Slika 5.1: Etnični zemljevid Bosne in Hercegovine pred izbruhom vojne	20
Slika 5.2: Etnični zemljevid Bosne in Hercegovine po podpisu Daytonskega sporazuma leta 1995	26

SEZNAM KRATIC

BIH	Bosna in Hercegovina
ES	Evropska skupnost
GS ZN	Generalna skupščina Združenih narodov
JLA	Jugoslovanska ljudska armada
KSVE	Konferenca o varnosti in sodelovanju v Evropi
LRK	Ljudska republika Kitajska
NBJ	Narodna banka Jugoslavije
OIC	Organizacija islamske konference
RF	Ruska federacija
SFRJ	Socialistična federativna republika Jugoslavija
SR	Socialistična republika
TO	Teritorialna obramba
UL ZN	Ustanovna listina Združenih narodov
UNPROFOR	Sile Združenih narodov za zaščito
VS ZN	Varnostni svet Združenih narodov
ZDA	Združene države Amerike
ZN	Združeni narodi
ZRJ	Zvezna republika Jugoslavija

1 UVOD

Danes ni nobenega dvoma več, da je razpad Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ) pospremila najhujša in najbolj krvava vojna na evropskih tleh po drugi svetovni vojni. Podlaga za oborožene spopade med republikami je nastajala že več let pred samim izbruhom vojne, trenja med republikami so se stopnjevala po smrti socialističnega vodje Josipa Broza – Tita, vrelišče pa je dosegla leta 1990, ko so se predvsem v Sloveniji in na Hrvaškem pojavile strukture, ki so se odkrito uprle srbskemu nacionalizmu, ki je želel uresničiti idejo o veliki Srbiji. Svoj delež k razpadu federacije je prispevala tudi velika gospodarska kriza, ki je v osemdesetih letih načenjala jugoslovansko gospodarstvo. Odločni Slovenija in Hrvaška, gospodarsko najbolj razviti republiki federacije, sta leta 1991 kljub pritiskom iz Beograda razglasili samostojnost. Vplamteli so oboroženi spopadi, sprva v Sloveniji, nato pa še na Hrvaškem ter na območju Bosne in Hercegovine. Spopadi so se selili najprej iz Slovenije na Hrvaško, v Sloveniji so se začeli in končali leta 1991, na Hrvaškem so se začeli leta 1991 in končali leta 1992, nato pa na ozemlje Bosne in Hercegovine, ki so si ga prisvajali Hrvati, Bošnjaki in Srbi. Mir je po koncu vojne na ozemlju Bosne in Hercegovine nastopil šele po treh letih spopadov, ko je bil leta 1995 podpisan Daytonski mirovni sporazum.

V svoji diplomski nalogi sem pod drobnogled vzel ukrepe mednarodne skupnosti, s poudarkom na Združenih narodih. Združeni narodi so konflikt na Balkanu želeli razrešiti s pomočjo sankcij. Le-teh je bilo več, natančneje trinajst, sam pa se bom v nalogi osredotočil zgolj na sankcije, ki jih predvideva resolucija 713, prva od trinajstih sprejetih resolucij za (nekdanjo) SFRJ. Embargo na izvoz orožja ter bojkot uvoza orožja, ki ju obravnavam v tej diplomski nalogi, bom v nalogi zaradi praktičnih razlogov poimenoval zgolj z izrazom embargo na izvoz in uvoz orožja, ki se je uveljavil tudi v literaturi. Temo sem izbral, ker menim, da je bilo o njej v preteklosti napisanega premalo in predvsem zato, ker menim, da je splošno mnenje o embargu zaradi površinskega poznavanja tematike še vedno pretirano pozitivno naravnano.

Embargo, ki ga obravnavam v tej nalogi, so Združeni narodi ocenili kot uspešen, s čimer se ne strinjam. Uspešen in za prekinitev spopadov pomemben je bil po mojem mnenju namreč

celoten paket sankcij, vključno z v tej nalogi predstavljenim embargom, ki pa je poleg pozitivnih prinesel tudi negativne učinke.

2 METODOLOŠKO - HIPOTETIČNI PRISTOP

Predmet preučevanja moje diplomske naloge je embargo na izvoz orožja ter bojkot uvoza orožja na ozemlje Jugoslavije med letoma 1991 in 1996, ki so ga leta 1991 kot predvideno najboljšo rešitev za čimprejšnjo prekinitev spopadov na območju nekdanje Jugoslavije uvedli Združeni narodi. V prvi vrsti pa me bodo zanimale posledice, tako negativne kot tudi pozitivne, ki jih je embargo imel na potek in razvoj dogodkov ter tudi na njihov razplet.

Na podlagi zastavljenih ciljev te diplomske naloge bom iskal potrditev oziroma zavrnitev naslednjih hipotez:

Hipoteza 1: Embargo na izvoz in uvoz orožja v Jugoslavijo je ohranil nesorazmerje sil med v vojno vpletenimi republikami in je vse do njegove ukinitve nesorazmerno razdelitev orožja tudi pomagal zadržati.

Hipoteza 2: Vpeljava embarga na izvoz in uvoz orožja v Jugoslavijo v nasprotju s pričakovanji Združenih narodov ni dala neposrednih pozitivnih rezultatov.

Pri pisanju te diplomske naloge, ki temelji na teoretičnem pristopu, sem uporabil sistematično zbiranje literature, tako v slovenskem, srbo-hrvaškem kot tudi angleškem jeziku. Pri pisanju diplomske naloge sem uporabljal metodo analize, analize statističnih podatkov in interpretacije primarnih, sekundarnih virov, za opredelitev pojmov, opisovanje in pojasnjevanje vsebine diplomske naloge pa sem uporabljal deskriptivno metodo.

3 EKONOMSKO BOJEVANJE

Ko govorimo o ekonomskem bojevanju, ta izraz je bil uveden med obema svetovnima vojnama, naletimo na dve vrsti težav. Za ekonomsko bojevanje namreč v dostopni literaturi na to temo s strani različnih avtorjev obstajajo številna različna poimenovanja (denimo ekonomsko bojevanje, ekonomska prisila, ekonomske sankcije, ekonomski pritisk, ekonomska intervencija, ekonomski embargo, ekonomske akcije), poleg tega pa je ekonomsko bojevanje tudi različno interpretirano v vsebinskem smislu (Malešič 2006, 48).

Avtorji, ki opredeljujejo ekonomsko bojevanje, različno pojmujejo cilje in sredstva ekonomskega bojevanja. V preteklosti se tako niso strinjali, ali naj ekonomsko bojevanje vključi vse vrste aktivnosti, ki so usmerjene v oviranje ekonomije sovražnika ali naj v ekonomsko bojevanje vključi zgolj ekonomska sredstva, ki koristijo nacionalnemu cilju. Tudi sodobni analitiki ne najdejo konsenza glede tega, ali vključiti v ekonomsko bojevanje vojaško posredovanje proti sovražnikovi gospodarski (infra)strukturi. Če so cilji vojaškega posredovanja ekonomski, je to ekonomsko bojevanje in to ne glede na uporabljena sredstva. Tu pa se srečamo z dilemo. Pri opredeljevanju ekonomskega bojevanja s cilji, tukaj zajamemo tudi vojaška sredstva, kar pomeni, da je denimo bombardiranje gospodarskih oziroma ekonomskih ciljev nasprotnika ekonomsko bojevanje (Malešič 2006, 62).

Tisti avtorji, ki svoje definicije ekonomskega bojevanja gradijo na ciljih, vključujejo vojaško posredovanje, tisti, ki svoje definicije ekonomskega bojevanja gradijo na sredstvih, pa vojaško posredovanje izključujejo. Slednji v tem kontekstu govorijo o mednarodnih ekonomskih ukrepih, ki lahko preko ekonomskih sil posredno ali neposredno zmanjšajo ekonomsko moč in tudi sovražnikovo vojaško moč (Malešič 2006, 51).

Če je namen z ekonomskimi sredstvi vojaško oslabiti nasprotnika, je to po mnenju nekaterih avtorjev ekonomsko bojevanje, če je namen spremeniti politično vedenje države objekta, so to ekonomske sankcije. Spet drugi avtorji pa te razlike ne postavljajo.

Malešič (2006, 62) ugotavlja, da bi omenjeno zadrego lahko rešili s postavitvijo mejnika med aktivno in pasivno uporabo vojaških sredstev. Po tej logiki bi bojevanje, katerega cilj je izrazito ekonomske narave, sredstva za doseg cilja pa so vojaške narave, še vedno lahko smatrali kot ekonomsko bojevanje. Seveda ob predpostavki, da vojaška sredstva v tem primeru ne bi bila aktivno uporabljena. Primer tega je ekonomska blokada, ki se izvaja z vojaškimi sredstvi.

3.1 Oblike ekonomskega bojevanja

Kapstein (v Malešič 2006, 52), ki je opravil operacionalizacijo ekonomskega bojevanja, je ekonomsko bojevanje razvrstil v naslednje oblike:

- embargo ali prepoved izvoza izdelkov sovražniku in njegovim zaveznikom,
- bojkot ali prepoved uvoza dobrin od sovražnika in njegovih zaveznikov,
- seznam podjetij, ki trgujejo s sovražnikom,
- strateški nakup za obrambo pomembnih dobrin na svetovnem trgu,
- prodaja dobrin na zalogi po nizki ceni,
- odvzem sovražnikovega premoženja,
- vojaške operacije, usmerjene proti ekonomskim ciljem sovražnika,
- propaganda kot pripomoček za ustvarjanje zmede na sovražnikovem ozemlju

Bizjak (1997, 37), ki s svojo definicijo briše mejo med avtorji, ki ekonomsko bojevanje utemeljujejo z vidika sredstev in ciljev, pa ekonomsko bojevanje razdeljuje na naslednje oblike:

- vse aktivnosti države, s katerimi se zaščiti lastno gospodarstvo pred ukrepi sovražnika,
- vse aktivnosti države, ki so namenjene slabljenju nasprotnikovega gospodarstva,
- agresivni gospodarski ukrepi in aktivnosti države, ki so namenjene doseganju ter tudi ohranjanju svetovnega miru in nacionalnih interesov.

3.1.1 Ofenzivno ekonomsko bojevanje

Ekonomsko bojevanje delimo na ofenzivno in defenzivno. Ofenzivno ekonomsko bojevanje enačimo z uporabo ekonomskih sredstev v namen doseganja nacionalnih interesov, ohranjanje in vzpostavljanje mednarodne varnosti, pa tudi uporabo ostalih sredstev, s katerimi je možno oslabiti oziroma omejiti gospodarstvo nasprotnika. Cilj ekonomskega bojevanja je oslabitev gospodarstva nasprotnika, posledično slabitev njegove vojaške moči, pa tudi z ekonomskimi sredstvi doseči nacionalne varnostne cilje. Popolna podreditev nasprotnika po Bizjaku (v Bizjak 1997, 38) ni cilj ofenzivnega ekonomskega bojevanja, to pa zato, ker izvajalec ofenzivnega ekonomskega bojevanja svoje dejanje navadno opravičuje z zaščito vrednot. Denimo človekovih pravic, humanitarnih organizacij, demokracije itd.

Oblike ofenzivnega ekonomskega bojevanja (Bizjak 1997, 38–43):

- a) Grožnje z uporabo ekonomskih sankcij*
- b) Uporaba propagande ali dezinformacij, ki povzročajo paniko, kopičenje zalog med prebivalstvom in zmešnjavo na nasprotnikovem ozemlju*
- c) Črne liste za določena podjetja ali posamezne proizvode*
- d) Nadzor nad komunikacijami in transportom*
- e) Prodaja oziroma razprodaja proizvodov pod njihovo realno ceno*
- f) Zaplemba in zamrznitev premoženja*
- g) Vojaška in gospodarska pomoč*
- h) Vojaški napad na nasprotnikove gospodarsko pomembne objekte*

3.1.2 Defenzivno ekonomsko bojevanje

Defenzivno ekonomsko bojevanje oziroma ekonomska obramba so vsi postopki, ki državi ob nasprotnikovi uporabi ofenzivnega ekonomskega bojevanja omogočajo čim lažje posledice in preživetje. Z ekonomsko obrambo ima napadena država možnost ubraniti svoje gospodarske zmogljivosti in hkrati zagotavljati oziroma ohraniti dobrine, s katerimi v prvi vrsti lahko zagotavlja ekonomsko obrambo, v drugi vrsti pa preživetje svojega ekonomskega in političnega sistema. Kako učinkovita in močna je ekonomska obramba, je odvisno od razvitosti državne ekonomije in trenutka, v katerem se ta obramba pojavi in razvija (Bizjak 1997, 44).

Oblike defenzivnega ekonomskega bojevanja (Bizjak 1997, 44-49):

- a) *Zaščita strateško pomembnih dobrin ob pomoči carine in ostalih neprotekcionističnih ukrepov*
- b) *Davčna politika kot orodje gospodarske obrambe*
- c) *Cenovna politika*
- d) *Spodbujanje ustvarjanja rezerv in nakupi strateških surovin ter blaga na tujem*
- e) *Organizacijski, tehnični in kadrovske ukrepi, ki so pomembni za varovanje nacionalnega gospodarstva*

V literaturi se je uveljavil izraz embargo, vendar, izhajajoč iz teorije, še vedno govorimo o embargu, ker je prepovedan izvoz orožja, ter hkrati tudi o bojkotu, ker je prepovedan uvoz orožja. Kot sem zapisal že v uvodu diplomske naloge, pa v tej nalogi zaradi praktičnih razlogov uporabljam poenostavljen izraz embargo. Predmet preučevanja te diplomske naloge sodi v širše gledano področje sankcij, ki pa niso strogo ekonomske. Zaradi njihove narave jih umeščamo med ekonomsko bojevanje, ker je njihov cilj vplivati na vojaško moč nasprotnika, zmanjšati nasilje in podobno.

Cilj embarga na izvoz in uvoz orožja je bil prvenstveno podpora prizadevanjem za mir in dialog, podpora sklepov in ukrepov za končanje sovražnosti ter zagotovitev nemotenih mirovnih procesov.

Zakaj torej embargo na izvoz in uvoz orožja ni bil uspešen? Eden od razlogov je lahko, tako Malešič v (Malešič 2006, 54), globalizacija. V razmerah globalizacije je državam težko preprečiti dostop do mednarodnih blagovnih in finančnih trgov. To "naravno" bližnjico za kršitev embargo so ZN želeli preprečiti s povečanjem števila večstranskih sankcij.

Hofbauer in Schott (1985) pa ugotavljata, da sankcije pogosto ne dosežejo ciljev zato, ker je cilj lahko premalo oprijemljiv, sredstva preblaga, sodelovanje držav, kadar je to potrebno, pa premlačno. Drugi razlog za neuspeh je, da lahko sankcije ustvarijo svoj lastni protistrup,

poenotijo namreč državo objekt, vlada odločno podpre gospodarstvo in skupaj z njim išče komercialne alternative. Vzrok, da sankcije ne delujejo vedno, so tudi tihotapstvo in kršitve sankcije, posebej ko gre za ključne dobrine. To je sicer tvegano za državo dobaviteljico in drago za državo, ki se tako oskrbuje, poleg tega pa ta oskrba največkrat ni zadostna in redna. Država objekt razvije tudi notranje protidobave, zamenja nekatere izdelke z drugimi, čeprav se tu srečuje z velikim omejitvami. Še eden od razlogov, da sankcije niso uspešne, pa je ta, da sankcije sčasoma ustvarijo dvome v tujini in doma. Zavezniki lahko dvomijo o njihovem uspehu, zavračajo ukrepe proti državi objektu in sprejmejo protisankcijske zakone (Malešič 2006, 55).

4 RAZPAD SFRJ

Socialistična federativna republika Jugoslavija (SFRJ), ki je to ime in obliko dokončno dobila leta 1963, je bila tik pred svojim razpadom leta 1991 sestavljena iz šestih republik (Bosne in Hercegovine, Črne gore, Hrvaške, Makedonije, Slovenije in Srbije) in dveh avtonomnih pokrajin (Kosova in Vojvodine). Zanja je bila vsa leta njenega obstoja značilna multikulturalnost, kajti v njej so poleg Bošnjakov, Črnogorcev, Hrvatov, Makedoncev, Slovencev in Srbov živeli tudi Madžari, Slovaki, Romi, Albanci, Romuni itd.

Tabela 4.1: Narodnostna sestava SFRJ:

	Površina (km)	Delež povr. (%)	Prebiv. 1985	Velikost družine
BIH	51.129	22,64%	4.314.000	4
Črna gora	13.812	6,12%	613.000	4,1
Hrvaška	56.538	25,04%	4.655.000	3,2
Makedonija	25.713	11,39%	2.017.000	4,4
Slovenija	20.251	8,97%	1.927.000	3,2
Srbija	88.361	39,13%	9.633.000	4,4
SFRJ	225.804	100,00%	23.159.000	3,6

Vir: Ferfila (1992, 152).

SFRJ, ki je pod eno streho dolgo združevala različne narode, je toliko let in desetletij obstajala in obstala po zaslugi treh pomembnih elementov:

- a) *karizmatičnega predsednika Josipa Broza Tita, revolucionarja iz časa druge svetovne vojne, ki je bil hkrati tudi vrhovni poveljnik vojske*
- b) *vplivne Jugoslovanske ljudske armade (JLA)*
- c) *vsejugoslovanske komunistične partije*

Po smrti socialističnega vodje Josipa Broza Tita je v Jugoslaviji, ki je zdaj že čutila močna gospodarska in tudi mednacionalna notranja trenja, vzpon doživljala predvsem srbska republika s poudarjenim srbskim nacionalizmom, ki je v preostalih republikah sejal dvom in

strah pred podjarmljenjem s strani Srbije in posebej njenega vodje Slobodana Miloševića. SR Srbija si je zaradi slovenskega in hrvaškega gospodarskega napredka in zaznamovanosti obeh republik kot razviti del federacije, prizadevala izboljšati svoj položaj in skušala odpraviti federativni model ureditve SFRJ ter uvesti centralistično državo, hkrati pa preusmeriti še večji del zvenih sredstev v svoj prid (Meier 1996, 50–70).

To je sovpadalo z vse večjimi gospodarskimi težavami v Jugoslaviji, ki se je iz leta v leto bolj utapljala v zadolženosti. Gospodarska kriza je svoje korenine vlekla z začetka 70. let, ko niso bile izvedene ustrezne gospodarske reforme, pravi, po zahodnem svetu povzet tržni gospodarski sistem pa je bil vse bolj oddaljen. S t.i. dogovorno ekonomijo, ki je temeljila na mreži samoupravnih sporazumov in družbenih dogovorov, vodstvo federacije težav prav tako ni odpravilo, še več, na začetku 80. let, relativno hitro po smrti voditelja Josipa Broza Tita, Jugoslavija ogromnih tujih posojil, ki so se v skupnem znesku že približali 20 milijardam ameriških dolarjev, ni mogla več odplačevati (Meier 1996, 70–100).

Novembra 1987 je Slobodan Milošević izvedel udar znotraj Zveze komunistov Srbije (ZKS), s čimer je začel izpodkopavati temelje SFRJ. Obljubljal je namreč, da bo okreplil po njegovem mnenju prešibko vlogo Srbije v Jugoslaviji. 28. marca 1989 je srbska stran s sprejemom amandmajev k srbski ustavi odpravila avtonomijo Vojvodine in Kosova in na ta način posegla v jugoslovansko ustavo iz leta 1974, ki je služila kot učinkovito varovalo pred porastom nacionalizma v republikah Jugoslavije. Na Kosovu so izbruhnili protesti proti Miloševićevemu in nasploh srbskemu početju, ki pa ni prizadelo le Kosova, temveč je močno načenjalo že tako nehomogeno federacijo. Na Zvezi komunistov Jugoslavije (ZKJ) predstavniki republik niso našli skupnega jezika pri risanju novih republiških in etničnih meja, zato so predstavniki Slovenije in Hrvaške kongres zapustili ter na ta način poskrbeli za gesto upornosti, ki so jo nato uresničili in potrdili v procesu osamosvajanja Slovenije in Hrvaške. Ko sta Slovenija, konec leta 1990 je izvedla referendum za neodvisnost, in Hrvaška, konec leta 1990 je sprejela novo ustavo, ki sta že bili deležni politične modernizacije, 25. junija leta 1991 razglasili neodvisnost, je JLA nemudoma reagirala s silo. Po kratki vojni se je JLA hitro umaknila iz Slovenije, ne pa tudi s Hrvaške (Zajc 2001, 58).

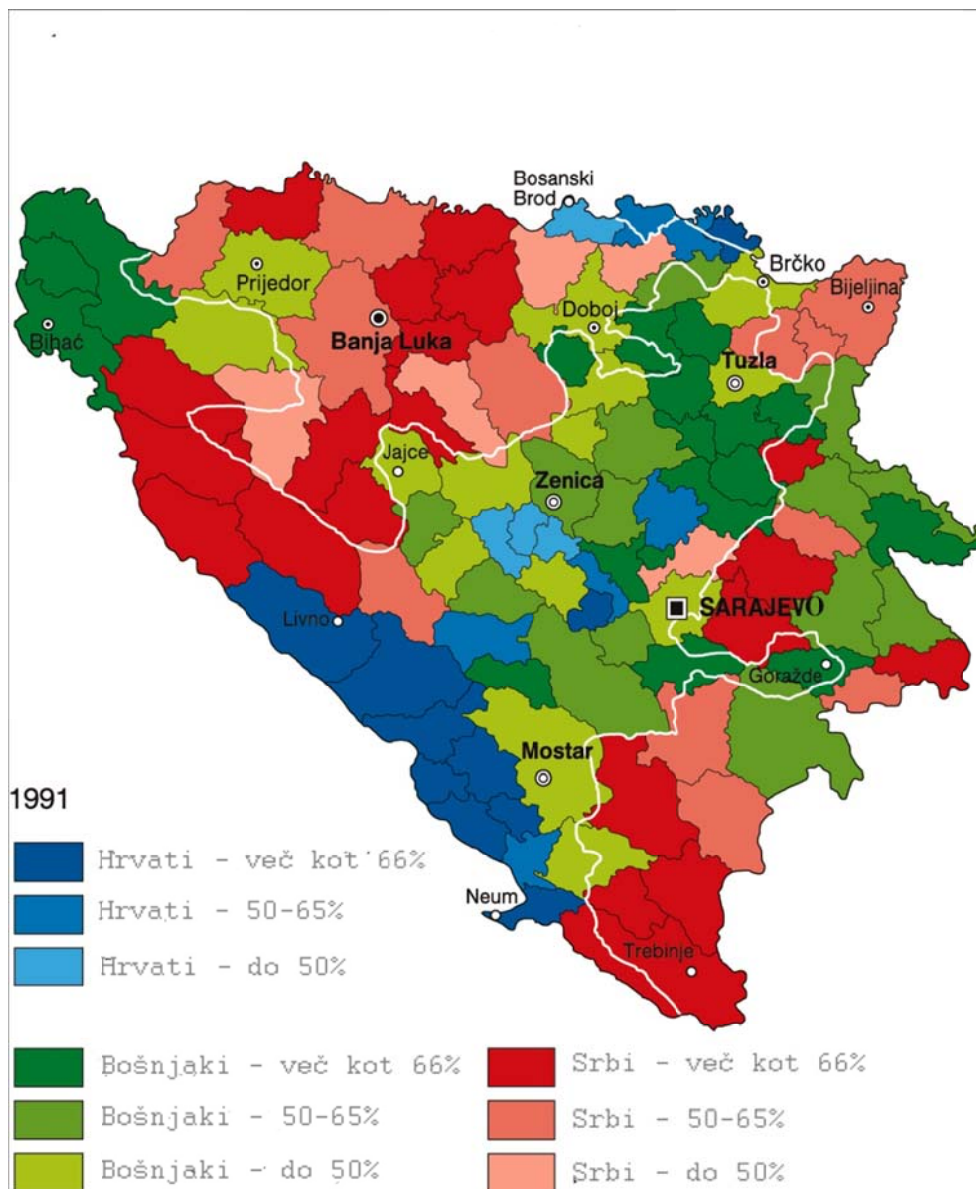
VS ZN je na razpad SFRJ sprva gledal kot na problem regionalnega pomena, a so si veljaki ZN kmalu premislili, ko so se konflikti med Hrvaško in poznejšo ZRJ počasi zaostri. Sprva sta reagirali Evropska skupnost (ES) in Konferenca o varnosti in sodelovanju v Evropi (KVSE), ki sta vpleteni strani večkrat pozvali k mirni razrešitvi spora, kar pa se, kot nas uči zgodovina, seveda ni zgodilo. ZN so kot rešitev za čimprejšnje končanje spora izbrali embargo na izvoz in uvoz orožja. Uvedli so ga z resolucijo 713. Embargo je, potem ko je bila vojna na Hrvaškem končana in je izbruhnila na območju Bosne in Hercegovine, tako neuspešno skrbel za mir na konfliktnem območju vse do prekinitve spopadov in podpisa mirovnega dogovora meseca novembra leta 1995 (Šterpin 2009, 60).

5 EMBARGO ZN

Julija leta 1991 so Združene države Amerike (ZDA) in Evropska skupnost (ES) vpeljale embargo na izvoz in uvoz orožja v Jugoslavijo. Temu zgledu so čez nekaj mesecev sledili tudi Združeni narodi, ki so 25. septembra 1991 z resolucijo 713, na pobudo Avstrije in Francije, skušali umiriti naraščajoče tenzije med akterji oboroženih spopadov. Predlog omenjenih držav so nemudoma podprle številne države, zanimivo, pozdravil ga je celo srbski predstavnik SFRJ pri Združenih narodih. Prav zaradi tega naj bi se z vpeljavo embarga strinjala tudi predlogu sicer ne preveč naklonjena Ljudska republika Kitajska (LRK), sicer stalna članica Varnostnega sveta Združenih narodov in zaradi tega pomemben akter na mednarodni politični sceni. Meseca novembra istega leta so pri ZN imenovali Američana Cyrusa Vanca za posebnega odposlanca z eno in edino nalogo - rešiti nastali konflikt, ki tedaj še ni obetal razsežnosti, ki jih je nato dosegel. Izkušeni ameriški odvetnik in v času predsedovanja Jimmyja Carterja tudi zunanji minister ZDA je januarja 1992 uspel doseči prekinitev ognja na območju Republike Hrvaške. Sledil je prihod sil Združenih narodov za zaščito, imenovanih UNPROFOR, ki so bile nameščene na območju Hrvaške vse do leta 1995. Ustvarila so posebna zaščitena območja, iz katerih so se umaknili vojaki JLA (Bromley 2007, 6).

Ustavitev ognja na Hrvaškem in mednarodno priznanje Bosne in Hercegovine pa sta odprla novo, še bolj krvavo fronto, tokrat na območju BIH. Bošnjaki, Hrvati in Srbi, trije številčno najbolj zastopani in konstitutivni narodi v BIH, so na območju BIH vstopili v vojno leta 1992. Že meseca marca in nato aprila 1992 so bosansko-srbske sile, ki jih je podpiral in predvsem financiral Beograd, zavzele velik del ozemlja BIH in kljub temu, da je JLA aprila tega leta napovedala svoj umik, predvsem v obliki paravojaških skupin in organizacij nadaljevale s svojo agresijo na tem območju. Junija 1992 so bosanski Srbi nadzorovali že krepko več kot polovico ozemlja BIH, obkolili, ne pa tudi okupirali so tudi njeno prestolnico Sarajevo (Bromley 2007, 6).

Slika 5.1: Etnični zemljevid Bosne in Hercegovine pred izbruhom vojne

Vir: Office of the High Representative (2011).

5.1 Prve pobude za ukinitv embarga

Hrvate, živeče v BIH, je podpirala, financirala in z orožjem oskrbovala Hrvaška, ki se je do orožja dokopala predvsem preko učinkovitih tihotapskih poti, bosanske Srbe z vojsko JLA in Srbija, sami pa so ostali Bošnjaki, ki so bili zaradi embarga ZN postavljeni v popolnoma deprivilegirani položaj. Že leta 1992 je tako marsikomu postajalo jasno, da vpeljani embargo morda ni najboljša izbira za rešitev vse hujšega spora na Balkanu. Embargo je po mnenju

številnih namreč kršil pravico BIH do individualne ali kolektivne samoobrambe, ki jo v svojem 51. členu opredeljuje Ustanovna listina ZN, saj BIH sama po sebi ni imela sredstev zanjo (UL ZN, 1945).

Prav to je zmotilo Organizacijo islamske konference (OIC), ki je konec leta 1992 Varnostni svet ZN pozvala naj ukine embargo in odredi uporabo sile zoper JLA v rokah Srbije oziroma Zvezne republike Jugoslavije (ZRJ). Tudi Generalna skupščina ZN je pozvala VS ZN naj BIH izvzame iz embarga. Podobno je bilo v ZDA, kjer je kongres prišel do mnenja, da je situacija v BIH potrebna intervencije, v prvi vrsti v smislu ukinitve embarga, nato pa je kongres celo zagotovil sredstva za pošiljko orožja, ki pa BIH ni nikoli dosegla. Prihodnje leto, torej leta 1993, je ameriška administracija na VS nasloвила pobudo za umik embarga v BIH, vendar je naletela na gluha ušesa. Predlogu po ukinitvi embarga je namreč vseskozi nasprotovala Ruska federacija, stalna članica VS, proti so bile tudi nekatere zaskrbljene evropske države, ki so nenazadnje zagotavljale mirovne sile. Pri tem sta prednjačili stalni članici VS Velika Britanija in Francija, ki sta menili, da bi konflikt v primeru opustitve embarga prešel na višjo raven in pridobil na obsegu (Bromley 2007, 7).

5.2 Gospodarski embargo

»Orožarskemu« je sledil gospodarski embargo zoper ZRJ, ki ga je VS ZN z resolucijo 757 sprejel maja 1992. Omenjena resolucija je uvedla popolno gospodarsko blokado zoper ZRJ. V prvi vrsti se je trudila prekiniti prav vse vezi, športne, kulturne, znanstvene in seveda diplomatske z uradnim Beogradom in na ta način prestolnico SFRJ, srce federacije in pozneje ZRJ, prisiliti v razmislek. Ideja gospodarskega embarga je bila prepričati Slobodana Miloševića v prekinitve podpore oboroženim silam bosanskih Srbov, za kar pa se je morala mednarodna skupnost krepko potruditi. VS ZN je zato ZRJ zanko okrog vratu, ki ji jo je nadel že z vpeljavo gospodarskega embarga, zategnil z resolucijo 787, ki je prepovedovala transport strateško pomembnih dobrin skozi ozemlje ZRJ, in resolucijo 820, s katero je zamrznil mednarodna finančna sredstva ZRJ, prepovedal promet vozil in plovil registriranih v ZRJ skozi katerokoli državo in strogo omejil pretok blaga skozi ZRJ. Vse to je Miloševiću vendarle dalo misliti, kar je bil nenazadnje tudi cilj mednarodne skupnosti, ZRJ je bila v gospodarskem smislu na kolenih, zato so ZN od predsednika ZRJ dobili želeno – pristal je,

toda šele po vojaškem porazu proti združenim hrvaško-bošnjaškim silam, s čimer se je spremenilo razmerje sil na bojišču, namreč na mirovni načrt, ki je predvidel razdelitev BIH na dva dela. 49 odstotkov ozemlja naj bi nadzirali bosanski Srbi, preostalih 51 pa Bosansko – hercegovska federacija. Načrt je predvidel gospodarsko blokado zoper bosanske Srbe in prepoved vstopa njihovih voditeljev na ozemlje ZRJ. Sledili sta Resoluciji 942 in 943, ki sta omilili nekatere sankcije zoper ZRJ, na drugi strani pa zaostriale sankcije zoper bosanske Srbe (Bromley 2007, 7–8).

5.3 Orožarski posli pred embargom

Jugoslavija je pred razpadom federacije razpolagala z eno večjih konvencionalnih vojska v Evropi. Aktivnih je imela nekaj manj kot 200.000 vojakov, ki so razpolagali z moderno vojaško opremo in orožjem. Jugoslovanske oborožene sile so bile sestavljene iz dveh elementov, Jugoslovanske ljudske armade in Teritorialne obrambe. Vrhovno poveljstvo JLA je bilo v prestolnici federacije SFRJ Beogradu. Toda JLA ni bila edina oblika vojaške obrambe v SFRJ. Republike so namreč imele možnost osnovati tudi lastne obrambne zmogljivosti, in sicer v obliki t.i. teritorialne obrambe (TO), znotraj sistema splošne ljudske obrambe. Republika je svoje ozemlje navadno razdelila na več območij, štabi oddelkov TO pa so navadno zasedali kulturne domove, športne centre, šole, vrtce in podobno. Za zagotavljanje sredstev TO, ki je razpolagala z majhnim poklicnim jedrom in obvezniki oziroma rezervisti, so skrbele družbenopolitične in družbene organizacije, krajevne skupnosti, organizacije združenega dela itd. (Bolfek 2010, 22–31).

Toda ker je uradni Beograd z orožjem ravnal skrajno monopolistično in seveda ni želel dopustiti formacije vojske znotraj vojske, je bila TO v praksi obsojena le na majhen fragment sicer obsežnega nabora orožja, s katerim je razpolagala JLA. TO tako realno gledano ni bila prava oborožena sila, temveč zgolj nekakšen rezervni načrt v primeru, da bi se SFRJ nekoč morala zateči k totalni obrambi (Bolfek 2010, 53–58).

SFRJ je imela močno razvejano vojaško industrijo, s katero je v prvi vrsti oskrbovala številčno JLA, del proizvedenega pa je SFRJ tudi izvozila. V večini primerov lažje orožje, pa

tudi tanke, plovila in ostalo vojaško opremo. Kar 90 odstotkov vojaške industrije v SFRJ naj bi temeljilo na domačem znanju, medtem ko naj bi bilo le 10 odstotkov proizvedenega dejansko blago kupljene licence. Vojaška industrija je bila večji del umeščena na območju današnje Bosne in Hercegovine, zaradi strateške lege, delno pa tudi na ozemlju današnje Srbije (Bromley 2007, 4).

5.4. Orožarski posli v času embarga

Embargo na izvoz in uvoz orožja so kršile vse v konflikt vpletene strani. Načinov kršenja embarga je bilo več. Od mednarodnih do domačih tihotapcev, ki so na lastno pest, pa tudi s pomočjo domačih in tujih državnih in zasebnih obveščevalnih služb, orožje tihotapili v države, pa vse do dobro utečenih tihotapskih skupin s pooblastili državnih voditeljev za svoje početje (Kempster 1991).

5.4.1 Hrvaška in Slovenija

Pred izbruhom vojne na Hrvaškem ni bilo ravno veliko zmogljivosti obrambne industrije. Ne glede na to pa so Hrvati največ orožja razvili in proizvedli v času trajanja embarga ZN. Poleg tega je Hrvaška v času balkanskega konflikta uvozila ogromne količine orožja, zahvaljujoč svoji dolgi in prostrani obali in posledično številnim možnostim iztovarjanja in seveda poroznim mejam s Slovenijo in Madžarsko. Ocene o tem, koliko orožja je bilo pretihotapljenega na Hrvaško, so različne. Po nekaterih ocenah naj bi hrvaška vlada za nakup orožja skupno potrošila več kot pet milijard ameriških dolarjev! Levji delež tega denarja so Hrvati pridobili od svojih rojakov z vsega sveta (Bromley 2007, 13).

V času trajanja embarga so Hrvati do orožja prihajali predvsem z naslova treh virov. Prvi vir so bile države vzhodnega bloka. Orožje je iz teh držav na Hrvaško v večini primerov prihajalo po kopnem, in sicer prek Slovenije in Madžarske, po utrjenih in s strani tajnih služb nadzorovanih tihotapskih poteh. Drugi pomemben vir orožja za Hrvaško je bila Južna Amerika, predvsem Argentina, v kateri živi številčna hrvaška izseljenska skupnost. Prodajo orožja Hrvaški je odobril sam predsednik Argentine Carlos Menem, pošiljke pa so v tem primeru prihajale po pomorskih tihotapskih poteh. Še en vir, iz katerega so se z orožjem

oskrbovali Hrvati, pa je bila Južna Afrika. Po umiku vojske JLA z območja Hrvaške pa je za njo ostala ogromna količina orožja, ki ga je pridobila hrvaška vojska. Hrvaški Srbi so na drugi strani dobivali konstantno pomoč iz Beograda, a ta pomoč je iz leta v leto slabila (Bromley 2007, 13).

Ker je bila vojna v Sloveniji izjemno kratka in se je končala pred vpeljavo embarga, o oboroževanju, ki se je v Sloveniji, tudi na račun 80 odstotkov predanega orožja TO, sicer odvijalo že pred začetkom vojne, v času vojne v tem primeru ne moremo govoriti. Se pa je Slovenija tudi po koncu vojne intenzivno oboroževala, leta 1993 je bil sprejet zakon o zunanjetrgovinskem poslovanju, ki je v 8. členu določil, da se izvoz in uvoz orožja lahko opravlja na podlagi dovoljenj, hkrati pa orožje preprodajala tudi ostalih republikam nekdanje SFRJ, v prvi vrsti Republiki Hrvaški in tudi Bosni in Hercegovini. Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije je v nekaterih primerih namreč dovoljevalo prevoz orožja preko državne meje (MORS 2011).

5.4.2 Bosna in Hercegovina

Obrambna industrija v SFRJ je bilo koncentrirana pretežno na območju BIH, zato so hrvaške in srbske sile kmalu po začetku konflikta skušale zavzeti čim več proizvodnih obratov. Seveda pa so svoj delež obrambe industrije imeli tudi Bošnjaki oziroma bošnjaška vlada, ki je s pomočjo tujine uspela ohraniti oziroma ponovno zagnati proizvodnjo v nekaterih tovarnah. Države osrednje in vzhodne Evrope so skupaj z Argentino osamljene Bošnjake zalagale z orožjem in rezervnimi deli. A ni bilo lahko. BIH je imela smolo, Hrvaška in ZRJ jo ozemeljsko objemata, zato BIH ni preostalo drugega, kot da se zanese na tihotapske poti s pomočjo humanitarne organizacije Third World Relief Agency (TWRA), ki je od leta 1992 naprej sodelovala z bošnjaško vlado, oziroma na pošiljke, ki so prihajale iz Irana. TWRA je hitro postala glavni uvoznik oziroma tihotapec orožja v BIH, za kar je potrošila več kot 140 milijonov ameriških dolarjev. Večina pošiljk je v BIH prišla preko Hrvaške, ki je zahtevala več kot polovico pošiljk za svoje potrebe, podpirala pa je seveda tudi hrvaško-bosanske sile, ki so se borile na območju BIH (Bromley 2007, 10).

Po letu 1994 je primat glavnega uvoznika orožja v BIH prevzel Iran in v vsega dveh letih v BIH izvozil predvidoma za kar 200 milijonov ameriških dolarjev orožja. BIH in Hrvaška sta pri tihotapljenju orožja in zavestnemu kršenju embarga sodelovali, in sicer so iranske pošiljke prihajale na zagrebško letališče, od tod pa naprej po kopenskih poteh v BIH. Provizija Hrvaške je leta 1994 padla in je znašala le še 30 odstotkov prispelega orožja in ne več 50 oziroma celo 70 odstotkov prispelega orožja. Iran pa ni prispeval le orožja, prispeval je tudi človeško silo. Okrog 300 inštruktorjev iranske revolucionarne garde ja namreč usposabljal bošnjaško vojsko (Bromley 2007, 11).

Pomembno vlogo pri tihotapljenju orožja v BIH so odigrale ZDA. Njihova vpletenost v orožarske posle je bila dolga leta tabu tema, toda danes je jasno, da brez njihovega blagoslova premikov tolikšne količine orožja ne bi bilo. Ameriški ambasador na Hrvaškem Peter Galbraith naj bi odigral eno ključnih vlog, saj ni želel zavzeti nobenega položaja, ko je šlo za orožarske posle Hrvaške in BIH, kar z drugimi besedami pomeni, da je za tovrstne posle prižgal zeleno luč. Ameriška vlada je nekoč celo priznala, da je vse to dovolila, četudi je to pomenilo, da je bil kršen embargo ZN. Ni pa priznala neposrednega izvoza orožja v BIH, čeprav naj bi t.i. črni poleti v BIH, namenjeni prevozu orožja, resnično obstajali. ZDA so neposredno vpletenost v tovrstne posle vselej odločno zaničale (Bromley 2007, 11).

Bosanski Srbi so uživali popolno podporo Srbije in seveda JLA, ki je do leta 1992 tudi sama operativno delovala v akcijah na območju BIH. Toda JLA je ob svojem umiku velike količine orožja pa tudi vojakov predala bosanskim Srbom, sama pa v BIH sodelovala kot srbska vojska, kar pomeni, da so sredstva za vojskovanje JLA v BIH ostala, le razdeljena so bila drugače in uporabljena pod drugačnim imenom. Tako je ostalo vse do leta 1994, ko je ZRJ doživela popolno mednarodno blokado, zaradi česar je prišlo do pomanjkanja dobrin na območju ZRJ in posledično manj intenzivnega sodelovanja med JLA in vojsko bosanskih Srbov, čeprav stikov strani nikoli nista pretrgali. Bosanski Srbi so se znašli tudi drugače, preko tihotapskih poti in s pomočjo ukrajinske, grške ter izraelske tajne službe so prihajali do orožja ruskega porekla (Bromley 2007, 12).

Kljub temu pa naj bi tudi v ZRJ v času embarga prispelo nekaj pošiljk. Poslali naj bi jih Rusi in Bolgari, šlo pa naj bi za posameznike, ki so želeli izkoristiti trenutek. Vmešana naj bi bila tudi Slovenija, ki naj bi prav tako poslovala z ZRJ. Še pred vpeljavo Embarga pa si je ZRJ opomogla tudi s pošiljko iz Bejruta, težko kar 14.000 ton, ki so jo prodale krščanske milice iz Sirije (Bromley 2007, 14).

5.5 Odprava embarga

Z resolucijo 1021, sprejeto meseca novembra leta 1995, so ZN začeli proces ukinitve embargana izvoz in uvoz orožja. 90 dni po podpisu Daytonskega sporazuma, ki je bil formalno podpisan 14. decembra 1995, je bil embargo, torej na začetku leta 1996, delno ukinjen, četudi so nekatere omejitve še naprej ostale v veljavi. Člen 1B v Daytonskem sporazumu, ki vzpostavlja nadzor nad oborožitvijo in orožjem, je 180 dni po podpisu sporazuma, junija 1996, privedel v popolno ukinitvev embarga na izvoz in uvoz orožja, države naslednice SFRJ pa so ob tem pristale na nekatere omejitve pri oboroževanju.

6 SKLEP

Mednarodna skupnost, na čelu z Združenimi narodi, se resnosti situacije, ki se je v SFRJ pripravljala že vse od začetka nemirnih 80. let prejšnjega stoletja, ni preveč dobro zavedala. Intervencija Združenih narodov oziroma mednarodne skupnosti sicer ni bila prepozna, saj se je zgodila že kmalu po prvih oboroženih spopadih. Med vsemi sredstvi za reševanje sporov so se Združeni narodi odločili za embargo na izvoz in uvoz orožja, ki so mu sledile še nekatere druge sankcije. Glavna težava razpadajoče federacije in nato držav, ki so nastale kot naslednice nekdanje skupne države, je bila poznejša ZRJ, ki pa je prav zaradi sprejetja embarga na izvoz in uvoz orožja, ki je veljal za celotno območje nekdanje skupne države, ostala v prednosti, kar se oborožitve tiče.

Ideja embarga na izvoz in uvoz orožja na ozemlju Jugoslavije, ki ga je vzpostavila resolucija 713, je bila vzpostavitev miru in stabilnosti na ozemlju Jugoslavije. Toda vselej prilagodljivi in ustrezljivi črni trg je uspel reagirati na visoko povpraševanje po oborožitvi vseh vrst, tako da so prav vsi v spopad vključeni akterji imeli, nekateri manj drugi več, možnost in dostop do orožja, ki je prihajalo iz tujih dežel. Embargo na izvoz in uvoz orožja so države, ki so branile svojo integriteto, preprosto zaobšle, zato je ni moč trditi, da je v svoji nameri uspel. Za to, da jim je to relativno zlahka uspevalo, obstaja več razlogov. Eden glavnih je ta, da je mednarodna skupnost embargo vpeljala, slabo pa je skrbela za nadzor njegovega doslednega spoštovanja. Vzvodov, s katerimi bi spoštovanje embarga lahko nadzorovali, praktično ni bilo. Še več, mednarodne mirovne sile niso mogle zagotoviti varnosti niti sebi, kaj šele t.i. osvobojenim ozemljem oziroma varnim conam, v katere naj bi se zatekli begunci in pred vojaškimi spopadi bežeči posamezniki.

Kot drugo, so za orožje zainteresirane države vzpostavljale raznolike tihotapske poti in kanale, preko katerih je orožje s črnega trga relativno preprosto prihajalo do naročnikov oziroma končnih uporabnikov. Embargo pa je poskrbel še za en stranski produkt, in sicer razrast korupcije in podtalnega delovanja med voditelji balkanskih držav, ki so v želji po nakupu orožja sklepali partnerstva celo s kriminalnimi združbami.

In še kar nekaj je bilo takšnih držav, ki jim embargo na izvoz in uvoz orožja ni bil po godu. Njihovi zadržki do resolucije 713, ki jo je sprejel Varnostni svet Združenih narodov, so bili različni, nekateri so bili ideološke, drugi politične, spet tretji ekonomske narave. Te države so pomagale zavestno kršiti embargo, pomagale so v konflikt vpletenim in z embargom kaznovanim državam, mnoge med njimi pa so se vse do zadnjega krčevito zavzemale za njegovo ukinitvev.

Pomisleki o smiselnosti in celo nepravčnosti vpeljave embarga na območju Jugoslavije so se pojavili, ko je postalo jasno, da v konfliktu predvsem ena stran nastopa s povsem drugačnega, bolje rečeno podrejenega položaja. Bošnjaška stran je namreč prav zaradi embarga zadržala najslabši izhodiščni položaj, ki ga je podedovala iz časov federacije. Bosna in Hercegovina je bila ob temeljno pravico do samoobrambe, ki ji jo zagotavlja Ustanovna listina Združenih narodov, in brez zadostne količine ustreznega orožja praktično ni mogla preprečiti lastnega uničenja. Embargo je po mnenju nekaterih avtorjev izgubil legitimnost prav zaradi tega, ker je bil nepravčen do Bosne in Hercegovine. Slednja mu je, zavedajoč se njegovih uničujočih posledic, ostro nasprotovala. Vojaška agresija sosednjih držav z namenom etničnega čiščenja je legitimnost embarga prav tako postavila pod vprašaj, ko je etnično čiščenje ob nemoči slabo oboroženih bošnjaških sil od grožnje prešlo na kruta dejanja. Nekateri avtorji gredo v svojih kritikah embarga celo tako daleč, da trdijo, da je embargo omogočil oziroma dovolil etnično čiščenje, genocid in kršitev Ustanovne listine Združenih narodov na območju Bosne in Hercegovine in z njihovimi trditvami se v veliki meri strinjam tudi sam.

Pomisleke glede embarga na izvoz in uvoz orožja, ki mu je sledil tudi gospodarski embargo, in njegovih posledic imajo tudi ekonomisti. Mnenja med njimi se razlikujejo. Že pred embargom je bilo jugoslovansko gospodarstvo močno prizadeto, ki pa je po vpeljavi sankcij dokončno izgubila tla pod nogami. Posledica sta bili visoka inflacija in brezposelnost, h katerima so, trdijo nasprotniki sankcij, pripomogle sankcije, ki naj bi po njihovem mnenju trajanje balkanskega konflikta celo zavlekle. Zagovorniki sankcij, med njimi tudi nekdanji ameriški predsednik Bill Clinton, pa prav kompletu sankcij pripisujejo velike zasluge za dokončen zlom uradnega Beograda, ki si je prav po popolnem gospodarskem zlomu začel prizadevati za čimprejšnjo razrešitev konflikta.

Svojo prvo hipotezo, da je embargo na izvoz in uvoz orožja v Jugoslavijo ohranil nesorazmerno razmerje sil med v spopade vpletenimi republikami in vse do njegove ukinitve nesorazmerno razdelitev orožja tudi pomagal zadržati, lahko glede na podatke, s katerimi razpolagam, potrdim le delno. Kršitve embarga so nesorazmerje med vpletenimi republikami, med katerimi so se intenzivneje “na črno” oboroževale predvsem tiste, ki jim je primanjkovalo orožja, namreč spremenile. Svojo drugo hipotezo, da vpeljava embarga na izvoz in uvoz orožja v nasprotju s pričakovanji Združenih narodov ni dala pozitivnih rezultatov, pa lahko potrdim. Etnično čiščenje, genocid in kar štiri leta trajajoči oboroženi spopadi so zgovoren dokaz, da Združeni narodi zgolj z embargom na uvoz in izvoz orožja ciljev resolucije 713 niso dosegli. Šele s širšim “paketom” sankcij in vojaškim posredovanjem so ZN dosegle mir.

7 LITERATURA

1. BBC. 1998. *Yugoslavia condemns UN arms embargo*. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/72303.stm> (29. oktober 2011).
2. Bebler, Anton. 1991. Jugoslovanska ljudska armada in razpad Jugoslavije. V *Razpotja nacionalne varnosti*, ur. Anton Grizold, 45–58. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. Bizjak, Miloš. 1997. *Nacionalna varnost in ekonomija (analiza ekonomskih sankcij)*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
4. Bolfek, Boris. 2010. *Teritorialna obramba kot oblika vojaške organizacije*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. Bromley, Mark. 2007. *United Nations Arms Embargoes. Their Impact on Arms Flows and Target Behaviour. Case Study: Former Yugoslavia, 1991-96*. Stockholm: Stockholm Peace Research Institute.
6. Engelberg, Stephen. 1992. Serbs Easily Outflank U.N. Arms Embargo. *The New York Times*, 5. maj. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/1992/07/05/world/serbs-easily-outflank-un-arms-embargo.html?pagewanted=all&src=pm> (29. oktober 2011).
7. Ferfila, Bogomil. 1992. *The End of Utopia: Reforms of Former Communist Countries*. Ljubljana: Delavska enotnost.
8. Grizold, Anton. 1999. *Evropska varnost*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
9. Jones, Kimberly. 1994. *War Crimes*. Dostopno prek: <http://www.munfw.org/archive/> (2. november 2011).
10. Kempster, Norman. 1991. Yugoslavia Arms Embargo Unlikely to Cut Fighting. *Los Angeles Times*, 24. september. Dostopno prek: http://articles.latimes.com/1991-09-28/news/mn-2617_1_arms-embargo (20. oktober 2011).

11. Malešič, Marjan. 1998. Fragmenti iz analize vojne v Sloveniji. V *Perspektive sodobne varnosti: iz obramboslovnih raziskav II*, ur. Anton Grizold, 20–30. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
12. --- 2006. Koncept ekonomskega bojevanja. V *Gospodarska obramba Republike Slovenije: Izzivi in priložnosti*, ur. Milan Frankovič, 45–64. Ljubljana: MORS.
13. Meier, Viktor. 1996. *Zakaj je razpadla Jugoslavija*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
14. Novak, Roman. 2005. *Podoba Teritorialne obrambe Slovenije v časniku Delo med leti 1968 in 1989*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
15. Office of the High Representative (OHR). 2011. *Maps of Bosnia and Hercegovina*. Dostopno prek: <http://www.ohr.int/ohr-info/maps/> (4. november 2011).
16. Osredkar, Rado. 2004. *Ekonomski vzroki oboroženega spopada: primer SFRJ*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
17. Pirjevec, Jože. 1995. *Jugoslavija 1918-1992: Nastanek, razvoj in razpad Karadjordjevičeve in Titove Jugoslavije*. Koper: Založba Lipa
18. --- 2003. *Jugoslovanske vojne 1991-2001*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
19. Repe, Božo. 2002. Jugoslovanske notranjepolitične razmere in slovenska osamosvojitve. V *Slovenska osamosvojitve 1991: pričevanja in analize*, ur. Tomaž Teropšič, 32–33. Brežice: Državni zbor Republike Slovenije.
20. Seljak, Matej. 2005. *Spopad civilizacij na Balkanu?* Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
21. Silber, Laura in Allan Little. 1996. *Smrt Jugoslavije*. Ljubljana: Colibri.

22. Stockholm International Peace Research Institute. 2011. *Arms embargoes database*. Dostopno prek: <http://www.sipri.org/databases/embargoes> (29. oktober 2011).
23. Šterpin, Elena. 2009. *Pametne sankcije kot alternativa splošnim ekonomskim sankcijam v okviru Varnostnega sveta Združenih narodov*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
24. Švajncer, Janez. 1993. *Obranili domovino: Teritorialna obramba Republike Slovenije v vojni za svobodno in samostojno Slovenijo 1991*. Ljubljana: Viharnik.
25. *The New York Times*. 1994. Clinton defends halting arms embargo enforcement, 15. november. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/1994/11/15/world/clinton-defends-halting-arms-embargo-enforcement.html?src=pm> (1. november 2011).
26. United Nations. 1945. *Ustanovna listina Združenih narodov*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/documents/charter/index.shtml> (1. november 2011).
27. --- 1991. *United Nations Security Council Resolution 713*. Dostopno prek: <http://daccessddsny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/596/49/IMG/NR059649.pdf?OpenElement> (1. oktober 2011).
28. --- 1996. *Letter date 24. september 1996 from the chairman of the Security Council committee established pursuant to Resolution 724 (1991) concerning Yugoslavia addressed to the president of the Security Council*. Dostopno prek: <http://www.un.org/Docs/sc/committees/sanctions/s96776.pdf> (3. november 2011).
29. Williams, Paul. 1995. Why the Bosnia Arms Embargo is Illegal. *The Wall Street Journal – Europa*, 15. junij. Dostopno prek: <http://publicinternationallawandpolicygroup.org/op-ed-why-the-bosnian-arms-embargo-is-illegal> (2. november 2011).
30. Zajc, Drago. 2001. *Slovenska država ob deseti obletnici*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

31. Republika Slovenija, Ministrstvo za obrambo. 1994. *Zapisnik o primopredaji orožja*. Dostopno prek: <http://www.orozje.info/images/porocilo%20o%20orozju%20-%201993%20-%2025%20strani%20small.pdf> (25. december.2011).
32. Žabkar, Anton. 1994. *Civilno-vojaška razmerja v tako imenovani Zvezni republiki Jugoslaviji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
33. Žakelj, Viktor. 1992. *Slovenija proti Jugoslaviji*. Ljubljana: Mihelač.

PRILOGA A: Kronološki pregled dogodkov

Leto 1990:

April 1990 – Večstrankarske volitve v Sloveniji

Maj 1990 – Večstrankarske volitve na Hrvaškem

November 1990 – Večstrankarske volitve v Bosni in Hercegovini

Leto 1991:

Junij 1991 – Hrvaška in Slovenija razglasita neodvisnost

September 1991 – Varnostni svet Združenih narodov sprejme resolucijo 713, s katero vpelje embargo na izvoz in uvoz orožja v Jugoslavijo

Oktober 1991 – Bosna in Hercegovina razglasi neodvisnost

December 1991 – Varnostni svet Združenih narodov sprejme resolucijo 724, s katero ustanovi komite za sankcije, ki bdi nad embargom

Leto 1992:

Januar 1992 – Varnostni svet Združenih narodov sprejme resolucijo 727, po kateri embargo velja tudi za države naslednice nekdanje SFRJ

Januar 1992 – Nemčija prizna Hrvaško in Slovenijo kot neodvisni državi

Januar 1992 – Evropska skupnost prizna Hrvaško in Slovenijo kot samostojni državi

April 1992 – Evropska skupnost in ZDA priznajo Bosno in Hercegovino kot neodvisno državo

April 1992 – Srbija in Črna gora stopita pod skupno zastavo Zvezne republike Jugoslavije

Maj 1992 – Varnostni svet Združenih narodov sprejme resolucijo 752, s katero poziva vse vpleten strani v konflikt na območju Bosne in Hercegovine k ustavitvi ognja ter umik enot Jugoslovanske ljudske armade

Maj 1992 – Združeni narodi medse sprejmejo Bosno in Hercegovino, Hrvaško in Slovenijo

Maj 1992 – Varnostni svet Združenih narodov sprejme resolucijo 757, s katero ukinja mednarodno trgovino na območju ZRJ

Junij 1992 – Predsednika Izetbegović in Tudjman podpišeta zavezništvo med Bosno in Hercegovino ter Hrvaško

November 1992 – Varnostni svet Združenih narodov sprejme resolucijo 787, ki prepoveduje plovbo skozi vode ZRJ in plovbo po Donavi

Leto 1993:

Marec 1993 – Varnostni svet Združenih narodov sprejme resolucijo 816

April 1993 – Varnostni svet Združenih narodov sprejme resolucijo 820, s katero je zamrznila premoženje vlade ZRJ

Maj 1993 – Vaance-Ownon načrt predvideva razdelitev Bosne in Hercegovine na deset »provinc«

Leto 1994:

Marec 1994 – podpis Washingtonskega sporazuma

Julij 1994 – Vlada bosanskih Srbov zavrne predlog t.i. kontaktne skupine, s katero želijo Francija, Nemčija, Velika Britanija, Rusija in ZDA ozemlje BiH državo razdeliti na dva dela

September 1994 – Varnostni svet Združenih narodov sprejme resolucijo 942, s katero se uvedejo popolne sankcije na ozemlje, ki ga nadzirajo bosanski Srbi

September 1994 – Varnostni svet Združenih narodov z resolucijo 943 malce popusti in ukine pomorske in letalske prepovedi ter dovoli kulturne in športne prireditve

Leto 1995:

Maj 1995 – Hrvaška vojska zavzame ključne položaje v zahodni Slavoniji

Julij 1995 – Zgodi se pokol v Srebrenici, v katerem je življenje izgubilo okrog 8.000 Bošnjakov. Pokol so zagrešila sile bosanskih Srbov

Avgust 1995 – Bombni napad na tržnici v Sarajebu je zahteval 38 življenj

November 1995 – Voditelji Hrvaške, BiH in ZRJ sprejmejo dogovor, ki vodi v podpis Daytonskega sporazuma

November 1995 – Varnostni svet Združenih narodov sprejme resolucijo 1021 in 1022 s katerima se začneja proces umika embarga in umik ekonomskih sankcij zoper ZRJ. Sankcije zoper bosanske Srbe so ostale, le-te je namreč čakala izpolnitev nekaterih obljub

December 1995 – Podpis Daytonskega sporazuma v Parizu